

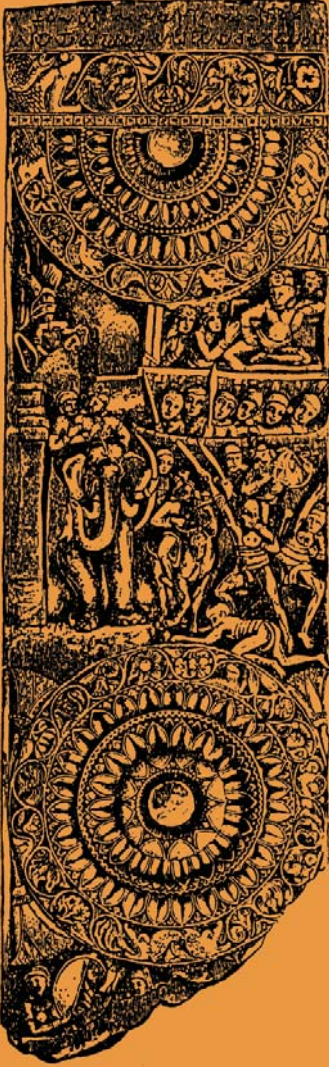

ANDRZEJ GAWROŃSKI

संस्कृतव्याकरणम्

PODREČZNIK SANSKRYTU

GRAMATYKA - WYPISY - OBJAŚNIENIA - SŁOWNIK

PODREĆCZNIK SANSKRYTU

GRAMATYKA—WYPISY—OBJAŚNIENIA—SŁOWNIK

ANDRZEJ GAWROŃSKI

संस्कृतव्याकरणम्

PODREČZNIK SANSKRYTU

GRAMATYKA–WYPISY–OBJAŚNIENIA–SŁOWNIK

Wydanie trzecie poprawione

Wydawnictwo Akademickie

DIALOG

Warszawa 2009

Andrzej Gawroński

Podręcznik sanskrytu. Gramatyka–wypisy–objaśnienia–słownik.

Kraków 1932. Nakładem Polskiej Akademji Umiejętności.

Skład główny w księgarniach Gebethnera i Wolffa,

Warszawa–Kraków–Lublin–Łódź–Poznań–Wilno–Zakopane 1932.

Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego

pod zarządem Józefa Filipowskiego.

Wydanie trzecie poprawione

pod redakcją naukową Marka Mejora opracowali:

Andrzej Ługowski, Marek Mejer, Małgorzata Wielińska-Soltwedel.

© Copyright for this edition by

Wydawnictwo Akademickie DIALOG 2009

Redaktor prowadzący: Magdalena Pluta

Korekta: Zespół

Projekt okładki: Ewa Ćmielak

Skład komputerowy: Marek Mejer (wykorzystano program Itranslator 2003 i czcionki Sanskrit 2003 dostępne na stronie internetowej <http://www.omkara-nanda-ashram.org>)

Współpraca techniczna, łamanie: Jacek Swędrowski

Podręcznik akademicki dotowany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

ISBN 978-83-8002-622-3

Wydawnictwo Akademickie „DIALOG” Anna Parzymies Sp. z o.o.

00–112 Warszawa, ul. Bagno 3 m. 218

tel./faks 22 620 87 03

e-mail: redakcja@wydawnictwodialog.pl

www.wydawnictwodialog.pl

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA DO NOWEGO WYDANIA	ix
SŁOWO WSTĘPNE.....	xii
SKRÓTY	xv
PISOWNIA I WYMOWA, §§ 1–12	1
Samogłoski.....	2
Spółgłoski	2
GŁOSOWNIA, §§ 13–51	7
Akcent, § 13.....	7
Stopniowanie samogłosek, § 14.....	7
Sandhi, § 15	8
I. Sandhi w zdaniu i w złożeniach, §§ 16–40.....	9
A. Samogłoski, §§ 16–23	9
B. Spółgłoski, §§ 24–40	11
Koniec wyrazu, §§ 24–27	11
Prawa asymilacji, §§ 28–40	15
II. Sandhi wewnętrzne, §§ 41–51.....	19
A. Samogłoski, §§ 41–44	19
B. Spółgłoski, §§ 45–51	20
FLEKSJA, §§ 52–226.....	25
Ustopniowanie wokalizmu tematów, §§ 52–54.....	25
Imię, §§ 55–105	26
Tworzenie tematów imiennych, §§ 55–61	26
I. Imiona pierwiastkowe, § 56.....	26
II. Imiona pochodne, § 57	26
Sufiksy pierwotne, § 58	27
Sufiksy wtórne, § 59	29
Tworzenie tematów żeńskich, §§ 60, 61	30
Stopniowanie przymiotników, §§ 62, 63	31
Deklinacja, §§ 64–66	33
Wzory deklinacyjne, §§ 67–103	36
Deklinacja samogłoskowa, §§ 67–78.....	36
Deklinacja spółgłoskowa, §§ 79–93.....	46
Zaimki, §§ 94–100	60
Liczebniki, §§ 101–105	66
Słowo, §§ 106–226	70
Podział pierwiastków, § 106	70

Tworzenie tematów, § 107	70
Odmiana, §§ 108–115	70
System czasu teraźniejszego, §§ 116–156	73
Pierwsza koniugacja, §§ 117–123	73
Tworzenie tematów, §§ 118–121	74
Wzór koniugacyjny, §§ 122, 123	74
Druga koniugacja, §§ 124–156	77
Tworzenie tematów, §§ 125–130	77
Wzory koniugacyjne, §§ 131–156	78
Klasa druga, §§ 131–142	78
Klasa trzecia, §§ 143–145	84
Klasa piąta, §§ 146, 147	87
Klasa siódma, § 148	88
Klasa ósma, §§ 149, 150	89
Klasa dziewiąta, §§ 151–156	90
System perfectum, §§ 157–169	93
Perfectum proste, §§ 157–160	93
Wzory koniugacyjne, §§ 161–167	96
Perfectum opisowe, §§ 168, 169	98
System aorystu, §§ 170–188	99
Aoryst prosty, §§ 171, 172	99
Aoryst reduplikowany, §§ 173, 174	100
Aoryst sygmacyjny, §§ 175–178	100
3. sing. aoristi passivi, § 179	102
Precativus, § 180	102
Wzory koniugacyjne, §§ 181–188	103
System futurum, §§ 189–194	106
Futurum proste, § 189	106
Futurum opisowe, § 190	106
Conditionalis, § 191	106
Wzory koniugacyjne, §§ 192–194	106
Passivum, §§ 195, 196	107
Koniugacje pochodne, §§ 197–207	108
Intensivum, § 198	109
Desiderativum, §§ 199, 200	109
Causativum, §§ 201–206	110
Denominativum, § 207	111
Formy imienne słowa, §§ 208–226	112
Imiesłowy, §§ 209–219	112
Imiesłowy utworzone od pierwiastka, §§ 210–215	112
Imiesłowy utworzone od tematu, §§ 216–219	116
Infinitivus, § 220	117
Absolutiva, §§ 221–226	117

NIEODMIENNE CZĘŚCI MOWY, §§ 227–237	120
Przysłówki, §§ 227–230	120
Postpozycje i prepozycje, §§ 231, 232	122
Spójniki, § 233	123
Wykrzykniki, §§ 234, 235	124
Inne partykuły nieodmienne, §§ 236, 237	124
SKŁADNIA, §§ 238–356	126
Nauka o złożeniach, §§ 238–255	126
Złożenia imienne, §§ 239–247	126
Złożenia słowne, §§ 248–255	132
Szyk wyrazów, kongruencja, §§ 256–258	134
Liczba, §§ 259, 260	135
Imię, §§ 261–295	136
Rzeczownik i przymiotnik, § 261	136
Przypadki, §§ 262–270	136
Opisywanie przypadków, §§ 271, 272	145
Stopniowanie przymiotników, §§ 273–275	146
Zaimki, §§ 276–285	148
Przysłówki, §§ 286–289	150
Liczebniki, §§ 290–295	151
Słowo, §§ 296–332	153
Strony, rodzaje, §§ 296–302	153
Czasy i tryby, §§ 303–318	157
Indicativus, §§ 303–310	157
Czasy proste, §§ 303–305	157
Czasy opisowe, §§ 306–310	159
Imperativus, §§ 311–315	160
Potentialis, § 316	162
Conditionalis, § 317	163
Precativus, § 318	163
Imiesłowy, §§ 319–324	164
Infinitivus, §§ 325–328	166
Absolutiva, §§ 329–332	167
Partykuły nieodmienne, § 333	169
Zdanie, §§ 334–348	169
Uwagi ogólne, §§ 334–338	169
Zdanie główne, §§ 339–342	170
Zdanie poboczne, §§ 343–348	172
Konstrukcja bezpośrednia, §§ 349–354	176
Główne cechy składni sanskryckiej, §§ 355, 356	179
ĆWICZENIA	182

WYPISY	187
1. Złote myśli	187
2. O grzechu mięsożerstwa	189
(<i>Manusmṛti</i> V, 45–55).....	189
3. Życie mija	190
(<i>Rāmāyaṇa</i> II, 105, 15–30).....	190
4. Obowiązki rycerza w oświeceniu filozofii	191
(<i>Bhagavadgītā</i> I, 20–II, 38).....	191
5. W domu najlepiej	195
(<i>Pañcatantra</i> , ed. BSS IV, 16)	195
6. Czapla, ryby i rak.....	196
(<i>Pañcatantra</i> , ed. BSS I, 7)	196
7. Wesz i pchła.....	197
(<i>Pañcatantra</i> , ed. BSS I, 9).....	197
8. Stary kupiec, młoda żona i złodziej	199
(<i>Pañcatantra</i> , ed. BSS IV, 10)	199
9. Nie pytaj żony o radę	200
(<i>Pañcatantra</i> , ed. HOS V, 6).....	200
10. Myśliwy i gołębie	201
(<i>Pañcatantra</i> , ed. HOS III, 8).....	201
11. Lepszy łut szczęścia niż funt rozumu.....	204
(<i>Kathāsaritsāgara</i> 30, 92–138)	204
12. Fraszki.....	207
a. <i>Kathāsaritsāgara</i> 65, 200–212	207
b. <i>Kathāsaritsāgara</i> 63, 157–162.....	208
c. <i>Kathāsaritsāgara</i> 63, 163–173	209
13. Misjonarz buddyjski.....	209
(<i>Divyāvadāna</i> 38, 4–39, 15)	209
14. Bodhisattwa i tygrysica.....	210
(<i>Jātakamālā</i> I)	210
15. <i>Śṛṅgāratilaka</i>	214
a. I, 120–130.....	214
b. I, 131–148.....	215
16. Skarga opuszczonego kochanka.....	217
(<i>Gītāgovinda</i> III, 3–10)	217
17. Z Bhartryhariego – „Trzy setki strof”	218
a. <i>Nīśataka</i>	218
b. <i>Śṛṅgāraśataka</i>	218
c. <i>Vairāgyaśataka</i>	219
18. Złote myśli	219
OBJAŚNIENIA	221
SŁOWNIK	247

Przedmowa do nowego wydania

Przedkładamy Czytelnikom nowe, poprawione wydanie *Podręcznika sanskrytu* Andrzeja Gawrońskiego (1885–1927).

Podręcznik sanskrytu A. Gawrońskiego, jedyny polski akademicki podręcznik do nauki tego języka, ukazał się w roku 1932 już po śmierci autora staraniem krakowskich językoznawców-sanskrytologów, prof. Jana Rozwadowskiego i prof. Heleny Willman-Grabowskiej. Redaktorzy sumiennie i kompetentnie opracowali i przygotowali do druku rękopis A. Gawrońskiego. Dzięki ich mozolnej pracy otrzymaliśmy dzieło, z którego korzystały i nadal korzystają kolejne pokolenia wykładowców i studentów indologii (i indoeuropeistyki) – ktoś z indologów nie uczył się sanskrytu według podręcznika Gawrońskiego, popularnie zwanego po prostu „Gawrońskim”? Jest to bowiem dzieło mistrzowskie, doskonale skomponowane, które wyszło spod ręki wielkiego sanskrytologa, twórcy naukowych podstaw polskiej indologii. Już sam ten fakt skłania do podjęcia inicjatywy ponownego wydania *Podręcznika sanskrytu* A. Gawrońskiego.

Skromny nakład pierwotny już dawno się wyczerpał. W 1978 r. staraniem Wydawnictwa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ukazał się przedruk oryginału z dodatkiem erraty na osobnych stronach (pod red. T. Rucińskiego). Ale i ten nakład jest od dawna całkowicie wyczerpany. Tymczasem zapotrzebowanie na *Podręcznik sanskrytu* A. Gawrońskiego jest niezmiennie duże. W Polsce istnieje obecnie kilka dużych ośrodków uniwersyteckich, w których wykładany jest sanskryt: Warszawa, Kraków, Wrocław, Lublin, Poznań. Wszędzie tam grono studentów ma wielkie trudności z dostępem do podręcznika Gawrońskiego.

W niniejszym nowym wydaniu wprowadzono pewne zmiany i uzupełnienia, które wynikają z postępu wiedzy o historii i budowie tego języka. Różne uwagi dotyczące rozmaitych zagadnień nasunęły się re-

daktorom tej edycji w ciągu lat obcowania z *Podręcznikiem sanskrytu* A. Gawrońskiego – najpierw podczas własnych studiów uniwersyteckich, następnie w toku pracy naukowo-dydaktycznej. Uwzględniliśmy w miarę możliwości opinie i postulaty także innych wykładowców sanskrytu.

Zasadniczy tekst – tekst polski, a także wzory odmiany i przykłady, ćwiczenia, wypisy i słownik zapisane w alfabecie dewanagari – został złożony bez większych zmian na nowo, z zachowaniem oryginalnego podziału na rozdziały, paragrafy, punkty, uwagi itd.

Autor posługiwał się terminologią językoznawczą, która dziś wymaga często korekty i uwspółcześnienia; niektóre objaśnienia gramatyczne i leksykalne Gawrońskiego odwołują się bowiem do znajomości greki i łaciny (przeznaczone były dla absolwentów gimnazjów humanistycznych, w których filologia klasyczna stanowiła podstawę edukacji) – i to także wymagało wprowadzenia stosownych uzupełnień. W niektórych miejscach należało zamieścić dodatkowe objaśnienia, już to ze względu na lakoniczność sformułowań Autora, już to ze względu na postępy wiedzy w danej kwestii. Dawna ortografia (i miejscami stylistyka) została dostosowana do wymogów współczesnej polszczyzny.

Dalej, niektóre paradygmaty odmian (deklinacje i koniugacje) wymagały uzupełnień – Gawroński podawał je w skróceniu, dziś student chciałby je widzieć w rozwinięciu. Teraz, przy okazji, wprowadziliśmy pewne uzupełnienia, dodaliśmy dalsze przykłady i objaśnienia zaczerpnięte z indyjskich traktatów gramatycznych. Zarówno Ćwiczenia, jak Wypisy pozostawiliśmy bez zmian (przy czym w Wypisach dodano odnośniki do istniejących polskich przekładów), natomiast zawartość Słownika została przejrzana i uzupełniona, z dodatkiem odnośników do odpowiednich paragrafów w tekście gramatyki.

Rzecz jasna, w całym tekście podręcznika poprawione zostały wszystkie dostrzeżone – dawniej i teraz – błędy drukarskie itp.

Trzeba przy tym zaznaczyć wyraźnie, że ze względu na osobę Autora i wybitne walory naukowe dzieła wszelkie ingerencje w tekst oryginalny staraliśmy się wprowadzać z taktem i umiarem. Większe wstawki i uzupełnienia zostały zaznaczone w przyjęty w tego rodzaju

opracowaniach redakcyjnych sposób – ujęte w nawiasy kwadratowe; przypisy u dołu strony niesygnowane „przyp. Autora” pochodzą od redakcji. Drobniejsze poprawki czy uzupełnienia nie zostały osobno zaznaczone.

Na koniec chciałbym podziękować w imieniu redakcji wszystkim tym, których kompetentne uwagi i życzliwa pomoc przyczyniły się do powstania tej edycji.

Secymin Nowy, listopad 2004

Marek Mejer

W trzecim wydaniu poprawiono zauważone błędy, dodano paradygmaty koniugacyjne czasowników klasy IX (§§ 154, 156) oraz uzupełniono słownik. Zmiany te w nieznacznym stopniu wpłynęły na zmianę paginacji książki w stosunku do poprzedniego wydania.

Secymin Nowy, wrzesień 2009

Marek Mejer

Słowo wstępne

Nie napisał go sam Autor, zmarły przedwcześnie, d. 11 stycznia 1927 r., profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, założyciel Towarzystwa i Rocznika Orientalistycznego, wybitny indianista i językoznawca*. Podpisani, prowadząc druk książki, czują więc potrzebę zdać sprawę z losów rękopisu i przebiegu wydania.

Andrzej Gawroński przygotował najpierw gramatykę i wypisy, następnie objaśnienia i słownik, już na parę lat przed śmiercią, a Polska Akademia Umiejętności w Krakowie chętnie podjęła się wydania tak potrzebnego podręcznika. Jednakowoż z powodu, że drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego – tak samo zresztą jak wszystkie inne w Polsce – nie posiadała garnituru czcionek sanskryckich, postanowiono najpierw oddać książkę do druku jednej z zagranicznych drukarni. Odnośne kroki, robione już w trudnych stosunkach powojennych, zabrały wiele czasu, nie doprowadziwszy do celu. Wreszcie zarząd drukarni postanowił nabyć potrzebny komplet czcionek i wydrukować książkę u siebie, ale znowu upłynęło sporo czasu, zanim czcionki znalazły się w potrzebnym na razie komplecie w drukarni, zanim tu zostały rozłożone i zanim się znalazł odpowiedni składacz, zanim – wreszcie – zapoznał się dostatecznie z nimi.

---

* Patrz o Nim: Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego I (1927), str. 38–46: J. Kuryłowicz, „Andrzej Gawroński”; Czas z 14 stycznia 1927: K. Nitsch i Jan M. Rozwadowski, „Andrzej Gawroński”; Język Polski XII (1927), str. 1–5: K. Nitsch, „Andrzej Gawroński”; Journal Asiatique t. CCX, N° 2 (1927), p. 368–370: H. Willman-Grabowska, „André Gawroński”; Lud XXVI (1927), str. 116–117: J. Kuryłowicz, „Andrzej Gawroński”; *Pamięci Andrzeja Gawrońskiego*, Lwów, Towarzystwo Naukowe, 1928; Prace Filologiczne XI (1927), str. 503–507: S. Szober, „Andrzej Gawroński”; Przegląd Współczesny XX (1927), str. 177–191: K. Nitsch, „Andrzej Gawroński”; Rocznik Orientalistyczny IV (1928), str. I–VII; str. VIII–XXI: S. Stasiak, „Andrzej Gawroński jako indianista”. [Ponadto: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 7, Kraków 1948–1958, str. 325–328: K. Nitsch, „Andrzej Gawroński (1885–1927)”; *Szkice z dziejów polskiej orientalistyki*, pod red. J. Reychmana, t. 3, Warszawa 1969, str. 173–215: E. Słuszkiewicz, „Andrzej Gawroński (W czterdziestolecie zgonu)” – przyp. red.]

Tymczasem Autor zmarł.

Powstała znowu sprawa prowadzenia druku. Początkowo podjął się tego dr Eugeniusz Słuszkiewicz we Lwowie, uczeń i asystent Zmarłego, ale z różnych powodów, przede wszystkim zaś dlatego, że zecer potrzebował przy składaniu i korektach możliwości stałego osobistego zetknięcia się z prowadzącym druk, okazało się to niewykonalnym. Wtedy podręcznik nieżyjącego Autora znalazł pomoc prof. H. Willman-Grabowskiej, która objęła wykłady z zakresu filologii indyjskiej w Krakowie i z całą gotowością ofiarowała swoje współdziałanie, od czego też nie uchylał się od samego początku także prof. Jan M. Rozwadowski. Pracę podzielono w ten sposób, że właściwe korekty, pierwszą, drugą, trzecią, początkowo nieraz i dalsze, prowadziła prof. H. Willman-Grabowska, udzielająca też stale wskazówek składaczowi, zaś prof. J. M. Rozwadowski sprawdzał ostatnie korekty każdego arkusza, przeznaczonego ewentualnie już do imprimatur i jeszcze raz porównywał z rękopisem.

Trudności techniczne często przecież jeszcze występowały: wypadło odnawiać zapas zbyt szybko zużywających się pod naszymi maszynami czcionek, to znów dopełniać brakujących. Wynikały z tego powodu niekiedy paromiesięczne przerwy; zecer tymczasem bywał używany do innej roboty, a gdy wracał do składania sanskrytu, na nowo musiał zdobywać utraconą sprawność. To wszystko opóźniało druk.

Ś.p. A. Gawroński pozostawił rękopis gotowy, bardzo piękny i czysty, ale to i owo, jakiś przykład, odsyłacz, przekład, objaśnienie, zachował sobie do wypełnienia, zostawiając w odnośnych miejscach pustą przestrzeń – widocznie przy pisaniu nie chciał się nieraz zatrzymywać, obiecując sobie wstawić potrzebne uzupełnienia albo w czasie druku, albo bezpośrednio przed oddaniem rękopisu, w całości lub w kolejnych częściach, do druku. To wszystko zostało, rzecz prosta, uzupełnione w myśl autora, zaś poza tym trzymano się ściśle rękopisu, naturalnie z wyjątkiem oczywistych, rzadkich zresztą, pomyłek.

Wydając obecnie, po przewyciężeniu wielu trudności, książkę A. Gawrońskiego do rąk młodzieży i publiczności, interesującej się In-

diami i ich starym językiem kulturalnym, kluczem do ich potężnego piśmiennictwa, podpisani spełniają – zamiast nieodżałowanego Autora – miły obowiązek złożenia gorącego podziękowania: Polskiej Akademii Umiejętności i Zarządowi drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego za wydanie i piękne jego wykonanie, a składaczowi p. S. Halawie za jego dokładną i inteligentną pracę.

Jeszcze jedno. Książka jest podręcznikiem uniwersyteckim, zatem pracą przeważnie niewdzięczną i elementarną, której ś.p. A. Gawroński podjął się z pewnością tylko z poczucia obowiązku wobec młodzieży uniwersyteckiej, aby jej dać do rąk podręcznik polski. Mimo to książka w ujęciu i doborze materiału, w zestawieniu samodzielnym wypisów i w objaśnieniach nosi wyraźne piętno Jego ducha, który nie potrafiłby, nawet przy zwykłym podręczniku, nie być sobą, głębokim, rozległym i samodzielnym umysłem.

Jan M. Rozwadowski
Helena Willman-Grabowska

Skróty terminologiczne, oznaczenia

- Abl. – ablativus
  - Acc. – accusativus
  - adv. – adverbium, przysłówek
  - aor. – aoryst
  - Ā./ātm. – ātmanepada
  - C./causat. – causativum
  - D./Dat. – dativus
  - denom. – denominativum
  - desid. – desiderativum
  - dual. – dualis, liczba podwójna
  - f. – femininum, rodzaj żeński, temat rodzaju żeńskiego
  - fut. – futurum, czas przyszły
  - G./Gen. – genetivus
  - I./Instr. – instrumentalis
  - imperat. – imperativus, tryb rozkazujący
  - imperf. – imperfectum
  - ind. – indicativus, tryb oznajmujący
  - inf. – infinitivus, bezokolicznik
  - intens. – intensivum
  - L./Loc. – locativus
  - m. – masculinum, rodzaj męski, temat rodzaju męskiego
  - n. – neutrum, rodzaj nijaki, temat rodzaju nijakiego
  - N./Nom. – nominativus
  - P./parasm. – parasmaipada
  - part. – participium, imiesłów
  - Pass. – passivum, strona bierna
  - perf. – perfectum
  - plur. – pluralis, liczba mnoga
  - pp. – participium praeteriti passivi, imiesłów bierny czasu przeszłego
  - praes. – praesens, czas teraźniejszy
  - sing. – singularis, liczba pojedyncza
  - V./Voc. – vocativus
-
- ang. – angielski
  - fr. – francuski
  - gr. – greka, grecki
  - łac. – łacina, łaciński
  - ros. – rosyjski

sansk. – sanskryt, sanskrycki
 stp. – staropolski
 wł. – włoski

dosł. – dosłownie
 gramat. – (termin) gramatyczny
 nn. – następny(e)
 p. – patrz
 por. – porównaj
 tem. – temat
 techn. – (termin) techniczny
 ts. – to (tak) samo
 Uw. – Uwaga
 zob. – zobacz

° opuszczony wyraz lub część wyrazu
 –° na końcu złożenia lub wyrazu
 °– na początku złożenia lub wyrazu
 > powstało z

Skróty tytułów i serii wydawniczych

BC	Buddhacarita, autor Aśvaghōṣa
BhG	Bhagavadgītā
BSS	Bombay Sanskrit Series
DKC	Daśakumāracarita, autor Daṇḍin
GG	Gītagovinda, autor Jayadeva
Hit	Hitopadeśa
HOS	Harvard Oriental Series
Ind. Spr.	Indische Sprüche, ed. Böhtlingk
JM	Jātakamālā, autor Āryaśūra
Kādambarī	Kādambarī, autor Bāṇa
Kāv	Kāvyaḍarśa, autor Daṇḍin
Kirāt.	Kirātārjunīya, autor Bhāravi
KNS	Kāmandakīya–Nītisāra
KS	Kumārasambhava, autor Kālidāsa
KSS	Kathāsaritsāgara, autor Somadeva
Mahāvīr.	Mahāvīracarita, autor Bhavabhūti

Māl	Mālavikāgnimitra, autor Kālidāsa
MD	Meghadūta, autor Kālidāsa
MDhŚ	Mānavadharmasāstra
Nala	Nalopākhyāna
Pāṇini	Aṣṭādhyāyī, autor Pāṇini
PR	Prasannarāghava, autor Jayadeva
PT	Pañcatantra
Rām	Rāmāyaṇa
RS	Ṛtusamhāra, autor Kālidāsa
Rv	Raghuvamśa, autor Kālidāsa
Śāk	Abhijñānaśākuntala, autor Kālidāsa
ŚS	(?)
ŚV	Śiśupālavadha, autor Māgha

Skróty bibliograficzne

EOJ	<i>Encyklopedia językoznawstwa ogólnego</i> , pod red. Kazimierza Polańskiego. Ossolineum, Wrocław 1995.
Kale	M.R. Kale, <i>A Higher Sanskrit Grammar (For the Use of School & College Students)</i> . Delhi 1972 (reprint edition) (1894 ¹).
Mejor	M. Mejor, <i>Sanskryt</i> . 2. wyd. poprawione. Dialog, Warszawa 2004.
MW	M. Monier-Williams, <i>A Sanskrit–English Dictionary, Etymologically and Philologically Arranged with Special Reference to Cognate Indo-European Languages</i> . New edition. Oxford University Press, Oxford 1899 ¹ (liczne wznowienia).
Speijer	J.S. Speijer, <i>Sanskrit Syntax</i> , Leiden 1886.
Thumb–Hauschild	A. Thumb, R. Hauschild, <i>Handbuch des Sanskrit, Mit Texten und Glossar. Eine Einführung in das sprachwissenschaftliche Studium des Altindischen</i> . Heidelberg, I.1 Teil (Einleitung, Lautlehre) 1958; I.2 Teil (Formenlehre) 1959; II. Teil (Texte und Glossar) 1953.
Whitney	W.D. Whitney, <i>Sanskrit Grammar, including both the classical language and the older dialects of Veda and Brahmana</i> . 2 nd Indian Ed. Delhi 1969 (1889 ²).
Wikarjak	J. Wikarjak, <i>Gramatyka opisowa języka łacińskiego</i> . PWN, Warszawa 1979.